

Orson Scott Card

Sonáta bez doprovodu

(Unaccompanied Sonata)

Ladění

Když bylo Christianu Haroldsenovi šest měsíců, předběžné zkoušky ukázaly talent pro rytmus a čistý hudební sluch. Čekaly ho samozřejmě ještě další zkoušky a otevíralo se mu mnoho jiných cest. Ale rytmus a tón byla řídící znamení jeho osobního zvěrokruhu, a tak začalo jejich posilování. Manželé Haroldsenovi dostali pásky s nejrozumnějšími zvuky a tyto pásky měli neustále, ve dne v noci přehrávat.

Když byly Christianu Haroldsenovi dva roky, sedmá série testů vytyčila cestu, kterou se nevyhnutelně bude ubírat. Měl výjimečné tvůrčí schopnosti, nenasytnou zvědavost a cit pro hudbu tak intenzívní, že z nejvyššího ze všech testů vyšlo: „Génius“.

Génius, to bylo slovo, které mu vzalo domov u rodičů a přeneslo ho do domu v hlubokém lese, kde byly zimy bouřlivé a kruté a léta jen krátké, zoufalé erupce zeleně. Jak rostl, pečovali o něj nezpívající sluhové a jedinou hudbou, kterou směl poslouchat, byl zpěv ptáků, písně větru a praskání dřeva v zimě; hřmění a tiché výkřiky zlatých listů, když se utrhnou a padají k zemi, déšť na střeše a kapky vody z rampouchů, brebentění veverek a hluboké ticho padajícího sněhu za bezměsíčné noci.

Tyto zvuky byly jedinou hudbou, kterou Christian vnímal. Jak vyrůstal, ze symfonií jeho prvních let zůstaly jen vzdálené, neoživitelné vzpomínky. A tak se naučil slyšet hudbu ve věcech nehudebních – musel najít hudbu i tam, kde žádná nebyla.

Zjistil, že i barvy mu v duchu znějí: slunce v létě bylo hlasitý akord, měsíční svit v zimě byl tenký, žalostný nárek; nová zeleň na jaře zněla tichým šepotem v téměř (ale ne úplně) nahodilých rytmech, a zrzavá liška, která jako šipka zmizela v listí, byla jako překvapivý nádech.

Všechny tyto zvuky se naučil hrát na svůj Nástroj.

Svět znal housle, trubky, klarinety a krumhory po staletí. O tom však Christian neměl ani ponětí. Měl pouze svůj Nástroj. Stačil mu.

V jednom pokoji domu, který měl většinou sám pro sebe, Christian žil: měl tam postel (nijak měkkou), židli a stůl, tichý stroj, který se staral, aby byl čistý on i jeho šaty, a elektrickou lampu.

Ve druhém pokoji byl pouze jeho Nástroj. Byla to konzola s mnoha klávesami, pásky, páčkami a tyčinkami. Ať se jí dotkl kdekoli, vyšel zvuk. Každá klávesa zněla jinak; každý bod na pásku znamenal jinou výšku tónů; každá páčka tón pozměňovala, každá tyčinka měnila strukturu zvuku.

Když Christian do domu přišel, začal si (jako každé dítě) s Nástrojem hrát a vyluzovat z něj neobvyklé, směšné zvuky. Byl to jeho jediný kamarád; zvládl ho dobře, dokázal na něj zahrát každý zvuk, který ho napadl. Zpočátku si liboval v hlasitých, vřeštivých tónech. Později začal vychutnávat radost z ticha a rytmů. A ještě později začal hrát tiše i hlasitě, hrát dva zvuky naráz a míchat je, aby vznikl tón nový, nebo opakovat řadu tónů, kterou zahrál již dřív.

Postupně si do hudby, kterou hrál, našly cestu zvuky z okolního lesa. Naučil rozezpívat na Nástroji vítr. Jednou z písní, kterou mohl kdykoli zahrát, se naučil udělat léto; zeleň a její nekonečné variace byly pro něj tou nejjemnější harmonií; ptáci vykřikovali z Nástroje plnou vášní jeho samoty.

A doslechli se o tom i oprávnění Posluchači. „Na severovýchodě je nový zvuk, Christian Haroldsén, při jeho písních vám pukne srdce.“

A Posluchači přicházeli, nejdříve ti, pro které byla změna vším, pak ti, kterým šlo nejvíc o novost a módnost, a nakonec ti, kteří nade vše cenili krásu a vášeň. Přicházeli, zůstávali v okolních lesích a poslouchali jeho hudbu linoucí se z dokonalých reproduktorů na střeše domu. Když hudba zmlkla a Christian vyšel ven, spatřil, jak odcházejí; zeptal se a když se dozvěděl, proč přišli, podivil se, že to, co na svém Nástroji dělá z lásky, může jiné lidi zajímat.

Kupodivu si připadal ještě osaměleji, když věděl, že umí zpívat Posluchačům, a přitom jejich písně nikdy neuslyší.

„Oni žádné písně nemají,“ prohlásila žena, která mu každý den

nosila jídlo. „Jsou to Posluchači. Ty jsi Tvůrce. Ty máš písňě, oni poslouchají.“

„A proč?“ zajímal se nevinně Christian.

Žena se zatvářila rozpačitě. „Protože to chtějí ze všeho na světě nejvíc. Prošli zkouškami a jsou nejšťastnější jako Posluchači. Ty jsi nejšťastnější jako Tvůrce. Nejsi šťastný?“

„Jsem,“ odpověděl Christian a byla to pravda. Na svém životě nenacházel chybu, nezměnil by nic, dokonce ani ten lehký smutek, který cítil, když se díval za zády Posluchačů, odcházejících po doznění jeho písni.

Christianovi bylo sedm let.

První věta

Potřetí našel drobný muž s knírem, který jako by se k němu nehodil, dost odvahy a počkal v křoví, až Christian vyjde ven. Potřetí ho přemohla krása písňě, která právě dozněla, tklivé symfonie, při které muž s brýlemi cítil tíhu listů nad sebou, přestože bylo teprve léto a ještě jim zbývalo několik měsíců, než opadají. Podzim je přesto neodvratný, říkala Christianova píseň; listy v sobě po celý život nesou sílu umírat, a ta musí jejich životu dát barvu. Drobný muž s brýlemi plakal – ale když píseň dozněla a ostatní Posluchači odešli, schoval se do křoví a čekal.

A tentokrát byl za své čekání odměněn. Christian vyšel z domu, zamířil mezi stromy a přiblížil se k místu, kde drobný muž s brýlemi čekal. Obdivoval Christianovu lehkou, nenucenou chůzi. Skladatel vypadal na třicet, ale v tom, jak se rozhlížel, a jak bezcílně šel, připravený kdykoli zastavit a bosým palcem se dotknout spadlé větvičky (a nezlomit ji), bylo něco z dítěte.

„Christiane,“ promluvil drobný muž s brýlemi.

Christian se překvapeně otočil. Za celá ta léta k němu žádný Posluchač nikdy nepromluvil. Nesmělo se to. Christian ten zákon znal.

„Je to zakázané,“ řekl.

„Tu máš,“ řekl drobný muž a podal mu malý černý předmět.

„Co je to?“

Drobný muž se ušklíbl. „Vezmi si to. Stiskni ten knoflík a ono to bude hrát.“

„Hrát?“

„Hudbu.“

Christianovy oči se rozšířily úžasem. „Ale to se nesmí. Nemohu si dovolit znehodnotit svou tvůrčí sílu tím, že budu poslouchat díla jiných hudebníků. Přestal bych *být* originální, začal bych napodobovat a odvozovat.“

„Deklamuješ,“ prohlásil muž. „To jenom deklamuješ. Je to Bachova hudba.“ Řekl to s úctou.

„Nemohu,“ odvětil Christian.

A pak drobný muž zavrtěl hlavou. „Vždyť nevíš, o co jde. Nevíš, o co přicházíš. Ale když jsem před léty přišel, slyšel jsem to ve tvé písni, Christiane. Chceš to.“

„Je to zakázané,“ odpověděl Christian. Fakt, že někdo ví, že je něco zakázané, a přesto to chce udělat, ho ohromil. Ani si neuvědomil, jak to pro něj bylo nové, že se nějaký čin očekává od něj.

Z dálky k nim dolehly kroky a slova a ve tváři drobného muže se objevil úlek. Rozběhl se k Christianovi, vrazil mu magnetofon do ruky a zamířil k bráně obory.

Christian si magnetofon vzal a podržel jej tam, kde mezi listy pronikalo sluneční světlo. Matně se leskl. „Bach,“ řekl Christian. A pak dodal: „Kdo je to Bach?“

Ale magnetofon nezhodil. Ani jej neodevzdal ženě, která se ho přišla zeptat, proč se drobný muž s brýlemi zdržel. „Zůstal tu aspoň deset minut.“

„Viděl jsem ho jen asi půl minuty,“ odpověděl Christian.

„A?“

„Chtěl, abych si poslechl nějakou jinou hudbu. Měl magnetofon.“

„Dal ti ho?“

„Ne,“ řekl Christian. „Nemá ho u sebe?“

„Nejspíš ho zahodil někde v lese.“

„Říkal, že tam byl Bach.“

„To je zakázané. Nic víc vědět nepotřebuješ. Kdybys ten magnetofon našel, Christiane, znáš zákon.“

„Dám vám ho.“

Pozorně se na něj zadívala. „Víš, co by se stalo, kdyby sis něco takového poslechl.“

Christian přikývl.

„Tak dobře. Budeme to také hledat. Zítra za tebou přijdu, Christiane. A až se tu příště někdo zdrží, nebav se s ním. Vrať se do domu a zamkni dveře.“

„Udělám to tak,“ řekl Christian.

Když odešla, hrál na svůj Nástroj několik hodin. Přišli další Posluchači a ti, kteří Christiana již někdy slyšeli, byli překvapeni nekliďem v jeho písni.

V noci přišla letní bouře, déšť, vítr a hrom, a Christian zjistil, že nemůže usnout. Ne kvůli hudbě povětrí – prospal již tisíc takových bouří. To kvůli magnetofonu, který ležel opřený o stěnu za Nástrojem. Téměř třicet let měl Christian kolem sebe pouze toto divoké, krásné místo a hudbu, kterou sám tvořil. Až doted’.

Nedokázal svou zvědavost přibrzdit. Kdo to byl Bach? *Kdo je to Bach?* Jaká je jeho hudba? V čem je jiná než moje? Objevil něco, co neznám?

Jaká je jeho hudba?

Jaká je jeho hudba?

Jaká je jeho hudba?

Až k ránu, když bouře polevila a vítr utichl, Christian vstal z postele, na níž se místo spánku celou noc převaloval z boku na bok, vytáhl magnetofon ze skřýše a pustil jej.

Zpočátku mu to znělo podivně, jako hluk, nezvyklé zvuky, které neměly se zvuky, jaké ze svého života znal, nic společného. Ale struktury byly jasné a ke konci nahrávky, která nebyla ani půlhodinová, si Christian osvojil motiv fugy a hlavou mu vrtal zvuk cembala.

Věděl, že kdyby tyto prvky do své hudby zakomponoval, prozradil by se. Proto se o fugu nepokusil. Nesnažil se napodobit zvuk cembala.

Každou noc si nahrávku pouštěl, mnohokrát za sebou, a dozvídal se z ní víc a víc, dokud nepřišel Strážce.

Strážce byl slepý a vedl ho pes. Došel ke dveřím a jelikož byl Strážce, otevřely se mu i bez zaklepání.

„Kde je ten magnetofon, Christiane Haroldsene?“ zeptal se.

„Magnetofon?“ Christian se tvářil nechápavě, ale pak poznal, že je to marné, vytáhl přístroj a podal jej Strážci.

„Ach, Christiane,“ povzdechl si Strážce tichým, smutným hlasem. „Proč jsi ho poslouchal? Proč jsi ho raději někam nezhadil?“

„Chtěl jsem,“ řekl Christian. „Ale jak jste to poznal?“

„Protože najednou v tvém díle chybějí fugy. Tvoje písně najednou ztratily to jediné bachovské, co v nich bylo. A přestal jsi experimentovat s novými zvuky. Čemu jsi se vyhýbal?“

„Tomuto,“ řekl Christian a na první pokus napodobil zvuk cembala.

„Až teď jsi to zkusil poprvé, že?“

„Myslel jsem, že byste si toho všimli.“

„Fugy a cembala – dvě věci, kterých sis všiml nejdřív – a to jediné, co jsi do své hudby nezačlenil. Všechny ostatní tvé písně byly v těch posledních týdnech podbarvené a ovlivněné Bachem. Rozdíl byl jen v tom, že to nebyly fugy a chybělo v nich cembalo. Porušil jsi zákon. Umístili tě sem, protože jsi byl génius, který vytvářel nové a inspiroval se pouze přírodou. Ale sešel jsi z cesty a nic opravdu nového už nevytvoříš. Budeš muset odejít.“

„Já vím,“ řekl Christian a měl strach, protože si vlastně nedovedl představit, jak život mimo dům vypadá.

„Zaškolíme tě na práce, které teď můžeš dělat. Hlad mít nebudeš. Nudou neumřeš. Ale jedno máš zakázané, protože jsi porušil zákon.“

„Hudbu?“

„Ne hudbu jako takovou. Jistou hudbu si i obyčejní lidé, kteří nejsou Posluchači, mohou dopřát. Rádio, televizi, nahrávky. Ale živou hudbu a novou hudbu, tu máš zakázanou. Nesmíš zpívat. Nesmíš hrát na žádný nástroj. Nesmíš vytvářet rytmus.“

„Proč?“

Strážce zavrtěl hlavou. „Svět je příliš dokonalý, klidný a šťastný, než abychom mohli výtržníka, který porušil zákon, nechat šířit neklid. Obyčejní lidé tvoří nahodilou hudbu; nic lepšího neznají, protože nemají talent, aby se to naučili. Ale ty – no, nevádí. Takový je zákon. A jestli budeš znovu tvořit hudbu, budeš krutě potrestán. Kruť.“

Christian přikývl, a když mu Strážce řekl, aby šel, tak šel a nechal za sebou dům, les i svůj Nástroj. Zpočátku to nesl klidně, jako trest za přečin, který musel přijít, měl však chabé ponětí o trestu a o tom, co pro něj odloučení od Nástroje bude znamenat.

A za pět hodin řval a útočil na každého, kdo se k němu přiblížil, neboť jeho prsty toužily po klávesách, páčkách, páscích a tyčinkách Nástroje a nemohly je mít. Pochopil, že zatím nikdy nebyl sám.

Trvalo mu šest měsíců, než byl zase schopný normálního života.

A když z přeškolovacího střediska (byla to jen malá budova, zřídka kdy používaná) vyšel, vypadal unaveně, jako by zestárl o několik let, a na nikoho se nesmál. Byl z něj řidič nákladáku, protože ze zkoušek vyšlo, že je to práce, která ho bude nejmíň rmoutit a nejmíň mu připomínat to, co ztratil, a nejvíc při ní uplatní ostatní své sklony a zájmy.

Rozvážel po obchodech koblihy.

A po nocích objevoval tajemství alkoholu. Pití, koblihy, nákladák a sny mu stačily, aby byl svým způsobem spokojený. Zlost v něm nezůstala žádná. Mohl tak prožít zbytek života, bez hořkosti.

Rozvážel čerstvé koblihy a ty ztvrdlé odvážel s sebou.

Druhá věta

„Se jménem jako je Joe,“ říkával Joe, „jsem si prostě musel otevřít bar a gril, už jenom proto, abych mohl vyvěsit ceduli Bar a gril U Joea.“ A smál se až se za břicho popadal, protože Bar a gril U Joea tenkrát znělo směšně.

Jenže Joe byl dobrý barman a Strážci ho poslali na to pravé místo. Do žádného velkoměsta, ale do menšího, do městečka u dálnice, kam často zajíždějí řidiči nákladáků, do městečka nedaleko velkého města, aby zajímavé věci nebyly daleko a lidé o nich mohli mluvit, kvůli nim se trápit, spílat jim a milovat je.

Bar a gril U Joea bylo hezké místo, kde se dalo příjemně posedět, a mnoho lidí to dělalo. Žádní elegantí a žádní opilci, ale lidé osamělí a společenšší přesně v tom pravém poměru. „Moji hosté jsou jako dobrý drink, trochu toho a trochu onoho, aby vznikla nová chuť, která

chutná líp než každá z ingrediencí zvlášť.“ Ano, Joe byl básník, básník alkoholu, a jako mnoho lidí v těch dobách říkával: „Táta byl právník a kdyby zůstaly staré časy, byl bych právník nejspíš i já a nikdy bych nepoznal, o co přicházím.“

Joe měl pravdu. A že byl čertovsky dobrý barman. Ničím jiným nechtěl být, a tak byl šťastný.

Jednou večer přišel někdo nový, chlapík, který jezdil s dodávkou rozvážející koblihy a jméno firmy, která je pekla, měl na uniformě. Joe si ho všiml, protože toho člověka se jako zápach drželo ticho: všude, kam vešel, to lidé vycítili, a i když se na něj ani nepodívali, ztišili hlas nebo zmlkli úplně a rozhlíželi se po stěnách a po zrcadlech za barem. Řidič koblihové dodávky sedával v koutě a pil dlouhý drink. To znamenalo, že chtěl posedět dlouho a neopít se tak rychle, aby musel brzo odejít.

Joe byl všímavý, když šlo o lidi, a tak mu neuniklo, že jeho oči každou chvíli zabloudí k temnému koutu, kde stálo piáno. Byl to starý, rozladěný křáp, který něco pamatoval (bar tam byl totiž už dávno) a Joeovi vrtalo hlavou, co na něm toho chlapíka tak fascinuje. Pravda, zaujal spoustu Joeových hostů, ale vždycky jenom přišli, zabrnkali na klávesy, zkusili najít melodii, ale na rozladěných klávesách se jim to nepodařilo, a tak toho nechali. Ale ten muž jako by se piána bál. Nešel k němu.

Když přišla zavírací hodina a ten muž tam ještě seděl, Joe, místo aby ho vyhodil, z rozmaru vypnul dráták, zhasnul většinu světel a pak šel, zvedl víko a odhalil šedé klávesy.

Řidič koblihové dodávky došel k piánu. *Chris*, stálo na jmenovce. Sedl si a dotkl se jediné klávesy. Nebyl to příjemný zvuk. Ale on se postupně dotkl všech a pak se jich začal dotýkat v různém pořadí. Joe tam celou dobu stál, díval se a uvažoval, proč asi to piáno toho chlapíka tak zaujalo.

„Chrisi,“ promluvil Joe.

Chris se na něj podíval.

„Umíš zahrát nějakou písničku?“

Chrisův obličej znejistěl.

„Myslím nějaké staré písničky, ne ty dnešní divočiny z rádia, *písničky*. Třeba 'V jednom španělském městečku'. Tu mi zpívala má-

ma.“ A Joe spustil: „V jednom španělském městečku, to vám byla noc jak dnes. Hvězdy svítily na cestičku a byla noc jak dnes.“

Joeův slabý, bezbarvý baryton pokračoval a Chris začal hrát. Ale nebyl to doprovod, nic takového, co by Joe doprovodem nazval. Byl to spíš protivník melodie, její nepřítel. Zvuky, které se z píána linuly, byly nezvyklé a disharmonické, ale Bůh ví, že krásné.

Joe přestal zpívat a poslouchal. Dvě hodiny poslouchal, a když byl konec, zamyšleně tomu muži nalil sklenku, sobě druhou a s Chrisem si přitukli, s tím řidičem koblíhové dodávky, který dokázal sednout za rozvrzané staré píano a rozezpívat je.

Za tři dny se tam Chris vrátil. Vypadal přepadle a ustrašeně. Ale Joe už tentokrát věděl, co se stane (co se musí stát) a místo aby čekal do zavírací hodiny, vypnul dráták o deset minut dřív. Chris se po něm prosebně podíval, ale Joe si to vysvětlil špatně – šel, zvedl víko klávesnice a usmál se. Chris toporně, snad i neochotně došel ke stoličce a posadil se.

„Hej, Joe!“ ozval se jeden z posledních pěti hostů. „Ty dnes zavíráš dřív?“

Joe neodpověděl. Jenom se díval, jak Chris *začíná* hrát. Tentokrát bez předeher, bez stupnic a úvah nad klávesami. Naplno. A píano hrálo, jak píano hrát má; špatné tóny, ty rozladěné, byly do hudby zakomponovány tak, aby zněly správně, a Joe měl pocit, že Chrisovy prsty nevnímají omezení dvacetitónové stupnice a hrají i v mezerách.

Dokud Chris o půl druhé hodiny později nedohrál, nezvedl se jediný host. Všichni si dali poslední drink a domů šli otřesení tím, co zažili.

Další večer přišel Chris znovu a další den zas. Soukromá bitva, kterou sváděl v těch několika dnech po prvním večeru u píána, byla zřejmě dobojována; buď zvítězil nebo prohrál. Joe se o to víc nestaral. Stačilo mu, že když Chris na píano hrál, dělalo to s ním věci, jaké s ním hudba nikdy předtím nedělala, a on to tak chtěl.

A chtěli to zřejmě i hosté. Když se přiblížila zavírací hodina, lidé se začali scházet zjevně jen proto, aby slyšeli Chrise hrát. Joe nechával píano hrát dřív a dřív, až nakonec musel s naléváním zadarmo po skončení hraní přestat, protože lidí přicházelo tolik, že by přišel o živnost.

Tak to šlo po dva dlouhé, neobyčejné měsíce. Když venku zastavila dodávka, lidé se rozestoupili a pustili Chrise dovnitř. Nikdo na něj nepromluvil, všichni jen čekali, až začne hrát na piáno. Nepil nic. Jenom hrál. A stovky lidí v Baru a grilu U Joea mezi písničkami jedly a pily.

Ale radost byla pryč. Smích, živý hovor a kamarádství, to vše kamsi zmizelo, a Joea po čase začala hudba nudit. Chtěl mít svůj bar zase jako dřív. Nějaký čas si pohrával s myšlenkou, že by nechal piáno odvézt, ale hosté by se na něj zlobili. Napadlo ho, že Chrise požádá, aby tam přestal chodit, ale nedokázal najít sílu a na toho mlčenlivého podivína promluvit.

A tak nakonec udělal to, co měl udělat už dávno. Zavolal Strážce.

Přišli uprostřed představení, jeden slepý se psem na vodítku a druhý bez uší, který měl nejistý krok a přidržoval se věcí kolem sebe, aby neztratil rovnováhu. Vešli uprostřed písně a nečekali, až skončí. Došli k piánu a pomalu zavřeli víko. Christian stáhl prsty a upřel pohled na zavřené víko.

„Ach, Christiane,“ řekl muž, kterého vodil pes.

„Mrzí mě to,“ odvětil Christian. „Bránil jsem se tomu.“

„Ach, Christiane, jak mám udělat to, co udělat musím?“

„Udělejte to,“ řekl Christian.

A tak muž bez uší vytáhl z kapsy laserový nůž a tam, kde Christianovy prsty přecházely v dlaň, mu je všechny uřízl. Laser ránu současně i vypálil a sterilizoval, ale přesto na Christianovu uniformu trochu krve ukápl. Ted', když měl ruce k ničemu a na dlaních jen zbytečné klouby, Christian vstal a z Baru a grilu U Joea odešel. Lidé mu znovu udělali cestu a pozorně poslouchali, když slepý Strážce řekl: „To byl člověk, který porušil zákon a měl zakázáno tvořit. Porušil zákon podruhé, a zákon stanoví, aby mu bylo zabráněno v rozvracení systému, v němž jste vy všichni tak šťastni.“

Lidé to pochopili. Bolelo je to, několik hodin se trápili, ale jakmile došli zpět do svých ideálních domovů a vrátili se ke své ideální práci, radost ze života jejich chvilkový soucit s Christianem přehlušila. Koneckonců to byl člověk, který porušil zákon. A to zákon, který se staral o to, aby všichni měli pocit bezpečí a štěstí.

Joe také. I Joe na Chrise a jeho hudbu brzy zapomněl. Věděl, že

se zachoval tak, jak měl. Hlavně nedokázal pochopit, proč někdo jako Chris zákon porušuje, a jaký zákon vlastně porušuje. Na světě přece nebyl zákon, který by chtěl něco jiného, než aby byli lidé šťastni, a Joea nenapadal jediný zákon, který by chtěl aspoň trochu porušit.

A přece. Jednou přišel Joe k piánu, zvedl víko a zahrál na každou klávesu, která na něm byla. A když to udělal, opřel hlavu o piáno a rozplakal se, protože věděl, že když Chris přišel o prsty, aby už nikdy nemohl hrát, bylo to pro něj stejné, jako kdyby Joe přišel o svůj bar. A kdyby Joe někdy přišel o svůj bar, život by mu nestál za to, aby jej žil.

A co Chris? Do baru začal chodit někdo jiný, kdo řídil stejnou dodávku s koblihy, a v těch končinách už o Chrisovi nikdo nikdy neslyšel.

Třetí věta

„To máme dnes krásné ráno!“ zpíval dělník z party cestářů, který pocházel z Oklahomy.

„Kolébej mou duši v klíně Abrahámově!“ zpíval cestář, který se naučil zpívat, když se jeho rodina sešla s kytarami.

„Ved’ mě, světlo vlídné, když je kolem šero!“ zpíval cestář, který věřil.

A silniční dělník bez rukou, který přenášel značky upozorňující řidiče, aby zastavili nebo zpomalili, poslouchal, ale nezpíval.

„Proč nikdy nezpíváš?“ zeptal se ho cestář, který měl rád Rodgersa a Hammersteina; ptali se všichni a často.

Ale muž, kterému říkali Šugar, jen pokrčil rameny. „Není mi do zpěvu,“ odpovídal, pokud vůbec odpověděl.

„Proč se mu říká Šugar,“ zeptal se jednou nový part’ák.

A muž, který věřil, mu řekl: „Má iniciály C. H., ale čte se to jako š. Jako Šugar. C a H. Chápeš?“ A nový chlapík přikývl. Byl to hloupý žertík, ale jeden z těch, jakými si party silničních dělníků zpříjemňují život.

Ne že by ten život byl tak těžký. Vždyť i tito lidé prošli zkouš-

kami a dělali práci, při níž byli nejšťastnější. Byli pyšní na bolest, když je slunce spálilo, i na své namožené svaly, a cesta, která se za nimi táhla a zužovala, byla pro ně to nejkrásnější na světě. A tak si celý den při práci zpívali a věděli, že snad ani nemohou být šťastnější než jsou.

Až na Šugara.

Pak přišel Guillermo. Malý Mexičan, který mluvil s přízvukem. Všem, kteří se zeptali, tvrdil: „Jsem možná ze Sonory, ale moje srdce patří Milánu!“ A když se ho někdo zeptal proč (a často i tehdy, kdy se nikdo na nic nezeptal), vysvětlil: „Jsem italský tenor v mexickém těle.“ A dokázal to tak, že přezpíval všechny tóny, které kdy napsali Pucini a Verdi. „Caruso byl nula,“ chvástal se Guillermo. „Poslechněte si tohle!“

Guillermo měl desky a zpíval podle nich. Když někdo z cestářů při práci začal zpívat, přidal se k jeho písni a sladil se s ní, nebo zpíval obligát nad melodií svým vysokým tenorem, který bral střechu nad hlavou a stoupal až k oblakům. „Já umím zpívat,“ říkal Guillermo, a ostatní silniční dělníci mu brzy začali odpovídat: „To teda umíš, Guillermo! Zazpívej to ještě jednou!“

Ale jednou večer přišla na Guillerma upřímnost a vyšel s pravdou ven.

„Ale kamarádi, já žádný zpěvák nejsem.“

„Jak to myslíš? Jsi zpěvák!“ ozvala se jednohlasná odpověď.

„Hloupost!“ zvolal teatrálně Guillermo. „Jestli jsem tak velký zpěvák, tak proč nikdy nejezdím nahrávat? No? Tohle má být velký zpěvák? Hloupost! Velké zpěváky vychovávají, aby byli velcí zpěváci. Jsem jenom chlap, kterej rád zpívá, ale talent nemám žádný. Jsem jenom chlap, kterej rád pracuje na cestě s takovýma, jako jste vy, a zpívá z plných plic, ale v opoře bych to nezvládl! Nikdy!“

Neřekl to smutně. Řekl to vroucně, sebejistě. „Sem patřím! *Zazpívám* vám, když mě rádi posloucháte. Sladím se s vámi, když cítím harmonii v srdci. Ale nemyslete si, že Guillermo je nějaký velký zpěvák, protože to není pravda!“

Byl to večer, kdy byli upřímní všichni a vysvětlovali, proč jsou na cestě šťastní a nikde jinde nechtějí být. Všichni kromě Šugara.

„A co ty, Šugare, nejsi tady šťastný?“

Šugar se usmál. „Jsem šťastný. Líbí se mi tady. Je to práce, kterou mám rád. A rád poslouchám, jak zpíváte.“

„Tak proč si nezaspíváš s námi?“

Šugar zavrtěl hlavou. „Neumím zpívat.“

Ale Guillermo se na něj znalecky podíval. „Prý neumím zpívat! Neumím zpívat. Chlap bez rukou, kterej odmítá zpívat, není chlap, kterej zpívat neumí. No ne?“

„Co to má sakra znamenat?“ zeptal se muž, který rád zpíval lidové písně.

„To znamená, že ten chlapík, kterému říkáte Šugar, je podvodník. Neumím zpívat! Podívejte se mu na ruce. Všechny prsty má pryč! A kdo odřezává lidem prsty?“

Cestáři nezkoušeli hádat. Člověk mohl přijít o prsty mnoha způsoby a neslušelo se, aby se na to někdo vyptával.

„O prsty přijde ten, kdo poruší zákon a Strážci mu je odřezou. Co asi dělal s těmi prsty, které chtěli Strážci zastavit? Porušoval zákon, ne?“

„Nech toho,“ řekl Šugar.

„Když chceš,“ řekl Guillermo, ale tentokrát nerespektovali Šugarovo soukromí ostatní.

„Řekni nám to,“ naléhali.

A Šugar odešel ven.

„Řekni nám to,“ naléhali a tak jim to Guillermo řekl. Že Šugar je určitě Tvůrce, který porušil zákon, a tak mu hudbu pro příště *zakázali*. Představa, že Tvůrce pracuje v silniční partě – přestože porušil zákon – naplnila muže úžasem. Tvůrci byli vzácní, byli to nejváženější muži a ženy.

„Ale proč prsty?“

„Protože určitě zkusil dělat hudbu i potom,“ řekl Guillermo. „A když porušíš zákon podruhé, vezmou ti možnost porušit ho potřetí.“ Guillermo mluvil vážně a lidem ze silniční party zněl Šugarův příběh velkolepě a strašlivě jako opera. Nahrnuli se k Šugarovi do pokoje a našli ho, jak se dívá do zdi.

„Je to pravda, Šugare?“ zeptal se muž, který měl rád Rodgerse a Hammersteina.

„Byl jsi Tvůrce?“ zeptal se muž, který věřil.

„Byl,“ řekl Šugar.

„No tak, Šugare,“ promluvil muž, který věřil, „Bůh nemůže chtít po člověku, aby přestal zpívat, i když porušil zákon.“

Šugar se usmál. „Boha se nikdo neptal.“

„Šugare,“ ozval se konečně Guillermo, „je nás v partě devět, devět, a nejbližší lidé jsou odtud na míle daleko. Znáš nás, Šugare. Přísaháme na hroby našich matek, my všichni, že to nikomu neprozradíme. Proč bychom to dělali? Jsi jeden z nás. Ale zpívej, sakra chlače, zpívej!“

„Nemůžu,“ řekl Šugar. „Nerozumíte tomu.“

„Bůh to tak nechtěl,“ řekl muž, který věřil. „Každý z nás dělá to, co má nejraději. A ty, ty miluješ hudbu a nemůžeš zazpívat ani tón. Zpívej nám! Zpívej s námi! Budeme to vědět jen ty, my a Bůh!“

Všichni slibovali. Všichni prosili.

A když další den spustil ten, který měl rád Rodgerse a Hammersteina 'Nedívej se, lásko', Šugar si začal pobrukovat. Když muž, který věřil, zpíval 'Bůh našich otců', Šugar se tiše přidal. A když muž, který měl rád lidovky, zpíval 'Jen ať se kočár houpá,' připojil se Šugarův neznámý, pisklavý hlas. Všichni se rozesmáli, zaradovali a přivítali jeho hlas v písničkách.

To, že Šugar začal sám písně vymýšlet, muselo přijít. Nejdříve harmonie, neslýchané harmonie, při nichž se Guillermo nejprve zamračil, po chvíli se usmál a nakonec se přidal, když nejlépe, jak dovedl, vycítil, co Šugar s hudbou dělá.

A po harmoniích Šugar začal zpívat vlastní melodie s vlastními slovy. Opakovaly se, slova byla prostá a melodie ještě prostší. Ale dával jim nezvyklé tvary a stavěl z nich písně, jaké do té doby nikdo neslyšel, písně, které zněly falešně, a přitom byly absolutně čisté. Netrvalo dlouho a muž, který měl rád Rodgerse a Hammersteina, a muž, který miloval lidovky, a muž, který věřil, se učili Šugarovy písně a zpívali je radostně, truchlivě, zlostně a jásavě při práci na cestě.

I Guillermo se písně naučil a jeho mocný tenor se v nich postupně měnil, až jeho hlas, který byl vlastně úplně obyčejný, získal neobyčejnost a čistotu. A jednou Guillermo Šugarovi řekl: „Hej, Šugara, *vždyť* ta tvá muzika je úplně špatná. Ale líbí se mi, když ji mám v

nose! Chápeš to? Líbí se mi, když ji mám v puse!“

Některé písně byly hymny. „Nech mě hladového, Pane,“ zpíval Šugar a silniční parta zpívala s ním.

Některé písně byly o lásce. „Dej ruce do něčích kapes,“ zpíval Šugar hněvivě; „Ráno slyším tvůj hlas,“ zpíval Šugar něžně; „Přišlo léto?“ zpíval Šugar smutně a silniční parta zpívala s ním.

Jak plynuly měsíce, parta se měnila, jeden ve středu odešel a nový ve čtvrtek nastoupil místo něj, na různých místech byly potřebné různé profese. Pokaždé, když přišel někdo nový, Šugar mlčel, dokud se nezavázal slovem, aby měl jistotu že tajemství zůstane tajemstvím.

Nakonec Šugara zničilo to, že jeho písně byly tak nezapomenutelné. Muži, kteří odešli, je zpívali v nových partách, tam se je cestáři naučili a učili je zase dál. Cestáři učili písně v barech a na cestě; lidé se je naučili rychle a měli je rádi. Tak se stalo, že jednoho dne je zaslechl slepý Strážce se psem a okamžitě poznal, kdo je zpíval jako první. Byla to hudba Christiana Haroldsena, protože v těch prostých melodiích dál hvízdal vítr z lesů na severu, na každém tónu těžce visel příkrov spadaného listí a – a Strážce si povzdechl. Vybral ze své sady nástrojů jeden speciální, sedl na letadlo a odletěl do města, které bylo nejbližší místu, kde pracovala jistá silniční parta. V autě společnosti a s řidičem společnosti dojel slepý Strážce po cestě až na její konec, kde cesta teprve začínala vykusovat pás divočiny. Tam slepý Strážce vystoupil a uslyšel zpěv. Uslyšel, jak pisklavý hlas zpívá píseň, která rozplakala i muže bez očí.

„Christiane,“ promluvil Strážce a píseň umlkla.

„Vy?“ řekl Christian.

„Christiane, i potom, co jsi přišel o prsty?“

Ostatní muži nechápali – až na Guillerma.

„Strážce,“ řekl Guillermo, „Strážce, neudělal nic špatného.“

Na Strážcově tváři se objevil pokřivený úsměv. „To také nikdo netvrdí. Ale porušil zákon. Jak by se ti líbilo dělat sluhu v domě boháče, Guillermo? Jak by se ti líbilo být úředníkem v bance?“

„Nechte mě u silniční party, pane,“ řekl Guillermo.

„Zákon hledá, kde budou lidé šťastni. Ale Christian Haroldsen ten zákon porušil. A od těch dob si nedá říct a předkládá lidem hudbu, kterou neměli nikdy slyšet.“

Guillermo pochopil, že bitvu prohrál ještě dřív, než začala, ale neudržel se. „Neubližujte mu, pane. Jeho hudba byla pro mě. Přísahám, že jsem při ní byl šťastnější.“

Strážce zavrtil hlavou a smutně řekl: „Bud' upřímný, Guillermo. Jsi přece čestný muž. Jeho hudba ti přitěžovala, není to tak? Máš všechno, co můžeš od života chtít, ale z jeho hudby jsi smutný. Stále smutný.“

Guillermo chtěl odporovat, ale byl upřímný, zahleděl se do svého srdce a poznal, že ta hudba je plná žalu. I šťastné písně něčeho litovaly, i rozhořčené písně plakaly, i písně o lásce jako by říkaly, že všechno je smrtelné a radost je ta nejpomíjivější věc na světě. Guillermo se podíval do svého srdce, uviděl tam všechnu Šugarovu hudbu a rozplakal se.

„Aspoň mu neubližujte, prosím,“ zašeptal plačící Guillermo.

„Neublížím mu,“ řekl slepý Strážce. Pak došel k Christianovi, který nehnutě stál a čekal, a přidržel mu na krku zvláštní nástroj. Christian zalapal po dechu.

„Ne,“ řekl Christian, ale slovo se vytvořilo jen na rtech a na jazyku. Zvuk nevyšel žádný, jen vzduch zasyčel. „Ne.“

„Ano,“ odvětil Strážce.

Parta cestářů mlčky přihlížela, jak Strážce Christiana odvádí. Nezpívali několik dní. Pak jednoho dne Guillermo zapomněl na svůj žal, spustil árii z *La Bohéme* a od té chvíle se zpívalo nanovo. Tu a tam zazpívali i některou Šugarovu píseň, protože byly z těch, jaké se nedají zapomenout.

Ve městě dal slepý Strážce Christianovi blok a pero. Christian je okamžitě uchopil do záhybu na dlani a napsal: „Co mám teď dělat?“

Řidič otázku nahlas přečetl a slepý Strážce se rozesmál. „Však my pro tebe práci máme! My pro tebe práci máme, Christiane!“ Pes hlasitě zaštěkal, když slyšel, jak se jeho pán směje.

Potlesk

V celém světě bylo jen tucet Strážců. Byli to uzavření lidé dohlížející na systém, který příliš dozoru nepotřeboval, neboť opravdu

skoro všem přinášel štěstí. Byl to dobrý systém, ale jako i ten nejdokonalejší stroj, občas se zadrhl. Občas se našel někdo, kdo se choval nepříčetně a poškozoval se. Aby byli chráněni všichni ostatní i on sám, musel si jeho škodlivého chování všimnout Strážce a jít je napravit.

Mnoho let byl nejlepším Strážcem muž, kterému chyběly prsty a neměl hlas. Přicházel tiše a chodil v uniformě, na které stálo jediné jméno, které potřeboval – Vykonavatel. Nacházel nejschůdnější, nejsnazší a nejdokonalejší způsoby, jak řešit problémy, léčit pomatenost a ochraňovat systém, který poprvé v dějinách dělal ze světa místo, kde se žilo dobře. Prakticky všem.

Ale našlo se ještě pár takových – jeden nebo dva za rok – kteří se chytli do pastí, kterou si sami nastražili, těch, kteří se nedokázali systému přizpůsobit a nepoškozoval ho, těch, kteří porušovali zákon, přestože věděli, že jim to uškodí.

Nakonec, když je ani lehké zmrzačení a ztráta nezbavily pomatenosti a nenavrátily je do systému, dostali uniformy a také oni vycházeli do světa. Dbát na pořádek.

Klíče k moci byly svěřeny do rukou těch, kteří měli nejvíc důvodů nenávidět systém, jenž museli chránit. Litovali?

„Ano,“ odpovídal si Christian ve chvílích, kdy našel odvahu položit si tu otázku.

S lítostí vykonával své povinnosti. Bylo mu líto, že stárne. A jednoho dne mu ostatní Strážci, kteří měli toho němého muže úctě (protože věděli, že kdysi zpíval krásné písně) řekli, že má volno. „Už máš odslouženo,“ řekl mu Strážce bez nohou a usmál se.

Christian zvedl obočí, jako by se chtěl zeptat: „A co dál?

„Toulej se.“

A tak se Christian toulal. Uniformu svlékl, ale poněvadž mu nechyběly peníze ani čas, málo dveří mu zůstávalo zavřených. Toulal se po místech, kde kdysi žil. Po silnici v horách. Městem, kde kdysi znal zadní vchod do každé restaurace, kavárny a obchodu s potravinami. A nakonec přišel i do lesa, kde našel dům rozpadající se pod vlivy počasí, protože v něm čtyřicet let nikdo nebydlel.

Christian byl starý. Až zahřmění mu napovědělo, že se blíží déšť. Všechny ty staré písně. Všechny ty staré písně, říkal si zarmouceně,

spíš proto, že si na ně nedokázal vzpomenout, než proto, že by svůj život považoval za obzvlášť smutný.

Když se posadil v kavárně v nedalekém městě, aby přečkal déšť, zaslechl, jak dva chlapci hrají na kytaru a hodně falešně zpívají písničku, kterou znal. Byla to píseň, která ho napadla, když jednou v horkém létě rozléval asfalt. Ti dva nebyli hudebníci a určitě nebyli Tvůrci. Ale zpívali tu píseň od srdce a její slova, přestože šťastná, rozplakávala každého, kdo ji slyšel.

Do bloku, který nosil stále u sebe, Christian napsal otázku a dal ji chlapcům přečíst. „Odkud je ta píseň?“

„To je Šugarova píseň,“ odpověděl vedoucí skupiny. „Šugar ji složil.“

Christian zvedl obočí a pokrčil rameny.

„Šugar byl jeden chlapík, který pracoval v silniční partě a skládal písničky. Ale už umřel,“ odpověděl mladík.

„Páni, ty nejlepší písničky na světě,“ dodal druhý a oba přikývli.

Christian se usmál. Pak napsal (a chlapci se nemohli dočkat, až ten stařík odejde): „Vy nejste šťastní? Proč zpívat smutné písně?“

Chlapcům se do odpovědi nechtělo. Nakonec promluvil vůdce a řekl: „Ale já jsem šťastný. Mám dobrou práci, holku, kterou mám rád, a co bych mohl chtít víc? Mám svou kytaru. Mám písničky. A mám kamarády.“

A druhý mladík dodal: „Ty písničky ve skutečnosti nejsou smutné, pane. Lidé při nich sice pláčou, ale nejsou smutné.“

„Jasně,“ přisvědčil ten druhý. „To proto, že je složil člověk, který ví.“

„Co ví?“ napsal na papír Christian.

„Prostě ví. Ví a to je všechno. Ví všechno.“

A pak se chlapci vrátili ke svým kytarám a mladým neškoleným hlasům a Christian se vydal ke dveřím, protože přestalo pršet, a protože věděl, že je na čase opustit scénu. Ještě se otočil a zpěvákům se nepatrně uklonil. Nevšimli si ho, ale on jiný potlesk než jejich hlasy nepotřeboval. Nechal ovace za sebou a vyšel ven, kde listy právě začínaly zlátnout; zanedlouho se s tichým, neslyšitelným zvukem odlomí a spadnou na zem.

Na okamžik se mu zdálo, jako by slyšel zpívat sám sebe. Ale byl

to jen závan větru, nespoutaně se prohánějícího v drátech nad ulicí.
Byla to vroucná píseň a Christian měl pocit, že poznává svůj hlas.

přeložil Petr Kotrle